

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Εὐαγόρας του Ίσοκράτη συνιστά για τα δεδομένα της εποχής του πρωτοποριακό έργο, τόσο γιατί, ως εγκώμιο, γράφεται σε πεζό λόγο - και όχι σε έμμετρο -, όσο και γιατί, πέραν της ρητορικής του κομψότητας, αποκαλύπτει την προσπάθεια του ρητοροδιδασκάλου να γυμνάσει τους μαθητές του στο αγώνισμα της φιλοσοφίας της ιστορίας και να τους μεταλαμπαδεύσει το όραμα της Πανελληνίας Ιδέας. Από τη σχολή του Ίσοκράτη, όπως αναφέρει ο Κικέρωνας (*De Oratore* II, 22, §94), *αποφοίτησαν ήρωες του λόγου και των όπλων*. Ως βασιλιάς της Σαλαμίνας της Κύπρου ο Ευαγόρας κυβέρνησε αδιάλειπτα από το 391 ως το 374 π.Χ. Παραλήπτης του μεταθανάτιου εγκωμίου είναι ο γιος του Νικοκλής. Στο απόσπασμα εξαιρείται η φρόνηση και η ανδρεία του Ευαγόρα, χαρακτηριστικά ιδιοσυγκρασίας συγκρίσιμα με κείνα των ηρώων του Τρωικού πολέμου.

Ίσοκράτους, Εὐαγόρας 65-66

Καίτοι πῶς ἂν τις τὴν ἀνδρίαν ἢ τὴν φρόνησιν ἢ σύμπασαν τὴν ἀρετὴν τὴν Εὐαγόρου φανερώτερον ἐπιδείξειεν ἢ διὰ τοιούτων ἔργων καὶ κινδύνων; οὐ γὰρ μόνον φανεῖται τοὺς ἄλλους πολέμους, ἀλλὰ καὶ τὸν τῶν ἡρώων ὑπερβαλόμενος, τὸν ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων ὑμνούμενον. οἱ μὲν γὰρ μεθ' ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος Τροίαν μόνην εἶλον, ὁ δὲ μίαν πόλιν ἔχων πρὸς ἅπασαν τὴν Ἀσίαν ἐπολέμησεν· ὥστ' εἰ τοσοῦτοι τὸ πλῆθος ἐγκωμιάζουσιν αὐτὸν ἠβουλήθησαν ὅσοι περ' ἐκείνους, πολὺ ἂν μείζω καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν ἔλαβεν. τίνα γὰρ εὐρήσομεν τῶν τότε γενομένων, εἰ τοὺς μύθους ἀφέντες τὴν ἀλήθειαν σκοποῖμεν, τοιαῦτα διαπεπραγμένον, ἢ τίνα τοσοῦτων μεταβολῶν ἐν τοῖς πράγμασιν αἴτιον γεγεννημένον;

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

«ἀλλὰ καὶ τὸν τῶν ἡρώων ὑπερβαλόμενος»

ὑπερβάλλω = υπερτερώ, ξεπερνῶ

«οἱ μὲν γὰρ μεθ' ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος Τροίαν μόνην εἶλον»

αἰρῶ τινα = κυριεύω, συλλαμβάνω, εκλέγω

αἰρῶ + αιτιατική + γενική (της αιτίας) = καταδικάζω κάποιον για κάτι

ἀλίσκομαι (παθητικό του αἰρῶ) = κυριεύομαι, συλλαμβάνομαι, καταδικάζομαι

αἰροῦμαι = εκλέγω, προτιμῶ, εκλέγομαι

«πολὺ ἂν μείζω καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν ἔλαβεν»

λαμβάνω τι = πιάνω, αποκτῶ, καταλαμβάνω κάτι

«εἰ τοὺς μύθους ἀφέντες τὴν ἀλήθειαν σκοποῖμεν»

σκοπέω-ῶ = παρατηρῶ, εξετάζω

σκοπέω-ῶ + τελικό απαρέμφατο = σκέφτομαι να ...

σκοπέω-ῶ + ειδικό απαρέμφατο = σκέφτομαι ότι ...

σκοπέω-ῶ + πλάγια ερώτηση = εξετάζω, παρατηρῶ ...

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Πραγματικά, πώς μπορεί κανείς να δείξει εναργέστερα την ανδρεία ή τη φρόνηση ή διεξοδικά όλη την αρετή του Ευαγόρα, παρά με τέτοιου είδους πράξεις κι επικίνδυνα εγχειρήματα; Γιατί δεν θα φανεί ότι υπερτέρησε στους άλλους πολέμους μόνο, αλλά και στον πόλεμο των ηρώων, τον οποίο όλοι οι άνθρωποι εξυμνούν. Διότι αυτοί οι ήρωες με όλη την Ελλάδα στο πλευρό τους κυριεύσαν μόνο την Τροία, ο Ευαγόρας όμως με μία πόλη πολέμησε εναντίον όλης της Ασίας. Συνεπώς, αν τόσοι πολλοί ήθελαν να τον εγκωμιάζουν, όσοι βέβαια εγκωμιάζουν εκείνους, θα αποκτούσε πολύ μεγαλύτερη δόξα απ' αυτούς τους ήρωες. Γιατί, ποιον θα βρούμε από όσους αναδείχθηκαν τότε, αν αφήσουμε κατά μέρος τους μύθους και αναζητήσουμε την αλήθεια, να έχει κάμει τέτοια κατορθώματα, ή να έχει γίνει αίτιος τόσο σημαντικών μεταβολών στις πολιτικές καταστάσεις;

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

A' & B' ΚΛΙΣΗ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

A' ΚΛΙΣΗ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

- Κατά την α' κλίση κλίνονται: ουσιαστικά αρσενικού γένους με κατάληξη -ας και -ης, π.χ. ὁ νεανίας, ὁ δικαστής, και ουσιαστικά θηλυκού γένους με κατάληξη -α και -η, π.χ. ἡ εὐδαιμονία, ἡ εἰρήνη.
- Τα πρωτόκλιτα συνηρημένα ουσιαστικά συναίρουν τον χαρακτήρα -α- του θέματος, όταν πριν υπάρχει -α- ή -ε-: π.χ. ὁ

Ἐρμῆς, ἡ μνᾶ.

Β' ΚΛΙΣΗ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

- Κατά τη β' κλίση κλίνονται: ουσιαστικά αρσενικού γένους με κατάληξη -ος, π.χ. ὁ πόλεμος, ὁ καιρός, ουσιαστικά θηλυκού γένους με κατάληξη -ος, π.χ. ἡ νῆσος, ἡ ὁδός, και ουσιαστικά ουδετέρου γένους με κατάληξη -ον, π.χ. τὸ τεκμήριον.
- Τα δευτερόκλιτα συννηρημένα ουσιαστικά συναιρούν τον χαρακτήρα -ο- του θέματος, όταν πριν από αυτό υπάρχει -ο- ή -ε-, π.χ. ὁ νοῦς (ὁ νόος), ὁ ἔκπλους (ὁ ἔκπλοος), τὸ ὄστοῦν (τὸ ὀστέον).
- Τα αττικόκλιτα ουσιαστικά (ἢ αλλιώς, ἡ αττική δεύτερη κλίση) εἶναι δευτερόκλιτα ουσιαστικά, τα οποία λήγουν σε -ως και -ων, π.χ. ὁ λεώς, ἡ ἕως.

Για τη διεξοδική μελέτη των ουσιαστικών της α' και β' κλίσης βλέπε στην αντίστοιχη ενότητα της Γραμματικής: [Ουσιαστικά - Πρώτη και δεύτερη κλίση ουσιαστικών](#)

ΕΠΙΘΕΤΑ Β' ΚΛΙΣΗΣ

Τα δευτερόκλιτα επίθετα διακρίνονται σε:

- τρικατάληκτα με τρία γένη, π.χ. ὁ σοφός - ἡ σοφή - τὸ σοφόν, ὁ δίκαιος - ἡ δικαία - τὸ δίκαιον
- δικατάληκτα με τρία γένη, π.χ. ὁ ἔνδοξος - τὸ ἔνδοξον
- συννηρημένα τρικατάληκτα με τρία γένη, π.χ. ὁ ἀπλοῦς - ἡ ἀπλή - τὸ ἀπλοῦν
- συννηρημένα δικατάληκτα με τρία γένη, π.χ. ὁ ἑὺνους - τὸ εὖνουν
- αττικόκλιτα, π.χ. ὁ ἴλεως - τὸ ἴλεων.

Για τη διεξοδική μελέτη των επιθέτων της β' κλίσης βλέπε στην αντίστοιχη ενότητα της Γραμματικής: [Επίθετα - Δευτερόκλιτα επίθετα](#)

ΑΡΧΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

- ἐπιδείξειεν:** γ' ενικό ευκτικής αορίστου της ενεργητικής φωνῆς του ρήματος «ἐπιδείκνυμι - ἐπιδεικνύω».

Αρχικοί χρόνοι	
ἐπιδείκνυμι - ἐπιδεικνύω	ἐπιδείκνυμαι
ἐπεδείκνυν - ἐπεδείκνυον	ἐπεδεικνύμην
ἐπιδείξω	ἐπιδείξομαι - ἐπιδειχθήσομαι
ἐπέδειξα	ἐπεδειξάμην - ἐπεδείχθην
ἐπιδέδειχα	ἐπιδέδειγμαι
ἐπεδεδείχειν	ἐπεδεδείγμην

- φανείται:** γ' ενικό οριστικής μέλλοντα της μέσης φωνῆς του ρήματος «φαίνω».

Αρχικοί χρόνοι	
φαίνω	φαίνομαι
ἔφαινον	ἐφαινόμην
φανῶ - φανήσω	φανοῦμαι - φανθήσομαι - φανήσομαι
ἔφηνα - ἔφανα	ἐφηνάμην - ἐφάνθην - ἐφάνην
πέφαγκα - πεφάνηκα	πέφασμαι - πέφηνα
ἐπεφάγκειν	ἐπεφάσμην - ἐπεφήνειν

- **ὑπερβαλόμενος:** ονομαστική ενικού του αρσενικού γένους της μετοχής αορίστου β' ενεργητικής φωνής του ρήματος «ὑπερβάλλω».

Αρχικοί χρόνοι	
ὑπερβάλλω	ὑπερβάλλομαι
ὑπερέβαλλον	ὑπερεβαλλόμην
ὑπερβαλῶ	ὑπερβαλοῦμαι - ὑπερβληθήσομαι
ὑπερέβαλον	ὑπερεβαλόμην - ὑπερεβλήθην
ὑπερβέβληκα	ὑπερβέβλημαι
ὑπερεβεβλήκειν	ὑπερεβεβλήμην

- **εἶλον:** γ' πληθυντικό οριστικής αορίστου β' της ενεργητικής φωνής του ρήματος «αἰρέω-ῶ».

Αρχικοί χρόνοι	
αἰρέω-ῶ	αἰροῦμαι
ἤρουν	ἤρούμην
αἰρήσω	αἰρήσομαι - αἰρεθήσομαι
εἶλον	εἰλόμην - ἤρέθην
ἤρηκα	ἤρημαι
ἤρήκειν	ἤρήμην

- **ἔχω**: ονομαστική ενικού του αρσενικού γένους της μετοχής ενεστώτα της ενεργητικής φωνής του ρήματος «ἔχω».

Αρχικοί χρόνοι	
ἔχω	ἔχομαι
εἶχον	εἶχόμην
ἔξω - σχήσω	ἔξομαι - σχήσομαι
ἔσχον	ἔσχόμην
ἔσχηκα	ἔσχημαι
ἐσχήκειν	ἐσχήμην

- **ἠβουλήθησαν**: γ' πληθυντικό οριστικής παθητικού αορίστου του ρήματος «βούλομαι».

Αρχικοί χρόνοι
βούλομαι
ἐ(ή)βουλόμην
βουλήσομαι - βουληθήσομαι
ἐ(ή)βουλήθην
βεβούλημαι
ἐβεβουλήμην

- **εὕρισκομεν**: α' πληθυντικό οριστικής μέλλοντα της ενεργητικής φωνής του ρήματος «εὕρισκω».

Αρχικοί χρόνοι	
εὕρισκω	εὕρισκομαι
ἠύρισκον - εὕρισκον	ἠύρισκόμην - εὕρισκόμην
εὕρησω	εὕρησομαι - εὕρεθήσομαι
ἠύρον - εὕρον	ἠύρόμην - εὕρόμην - ἠύρέθην - εὕρέθην
εὕρηκα - ἠύρηκα	ἠύρημαι - εὕρημαι
εὕρηκειν - ἠύρηκειν	ἠύρημην - εὕρημην

ΤΟ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ

Υποκείμενο δέχονται όλα τα ρήματα καθώς και οι ρηματικοί τύποι (απαρέμφατα, μετοχές) και τίθεται σε πτώση:

- Ονομαστική: όταν είναι υποκείμενο προσωπικού ρήματος ή απαρεμφάτου και έχουμε ταυτοπροσωπία.
π.χ. Καίτοι πῶς ἂν **τις** τὴν ἀνδρίαν ἢ τὴν φρόνησιν ἢ σύμπασαν τὴν ἀρετὴν τὴν Εὐαγόρου φανερώτερον ἐπιδείξειεν;
- Αιτιατική: όταν είναι υποκείμενο απαρεμφάτου και έχουμε ετεροπροσωπία.
π.χ. Χρῆ δὲ **τοὺς** μὲν εὖ **πράττοντας** τῆς εἰρήνης ἐπιθυμεῖν.
- Όταν είναι υποκείμενο μετοχής, στην πτώση της μετοχής.
π.χ. **τίνα** γὰρ εὐρήσομεν τοιαῦτα διαπεπραγμένον;
- Υποκείμενο της έναρθρης επιθετικής μετοχής είναι το άρθρο της.
π.χ. Τίνα γὰρ εὐρήσομεν **τῶν** τότε **γενομένων** τοιαῦτα διαπεπραγμένον;

Το υποκείμενο σε κάθε περίπτωση μεταφράζεται σε ονομαστική.

Υποκείμενο των προσωπικών ρημάτων μπορεί να είναι

- ουσιαστικό, επίθετο, αντωνυμία, αριθμητικό, έναρθρη επιθετική μετοχή,
- έναρθρο απαρέμφατο,
- επιρρηματικός εμπρόθετος προσδιορισμός με ή χωρίς άρθρο,
- επίρρημα με ή χωρίς άρθρο,
- λέξη ή φράση με άρθρο,
- δευτερεύουσα αναφορική πρόταση.

Παρατήρηση:

Το υποκείμενο συμφωνεί στον αριθμό με το ρήμα, εκτός από τις περιπτώσεις

- α. της **αττικής σύνταξης** (π.χ. **Τὰ** βασιλέως **γράμματα** ἔλεγεν.) και
- β. **του σχήματος κατά το νοούμενο** (π.χ. **Ἡ πόλις** ἐν ὀργῇ τὸν Περικλέα εἶχον.)

Για διεξοδική μελέτη βλέπε στην αντίστοιχη ενότητα του Συντακτικού: [Το υποκείμενο](#)

ΤΟ ΣΥΣΤΟΙΧΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Το σύστοιχο αντικείμενο προέρχεται ετυμολογικά από την ίδια ρίζα του ρήματος ή άλλου συνωνύμου του.

π.χ. Πάσχῳ **πάθη**.

π.χ. Ζῶ **βίον** μοχθηρόν.

Συνηθέστερες μορφές του συστοίχου αντικειμένου:

- χωρίς επιθετικό προσδιορισμό
π.χ. Οἱ στρατιῶται φυλάττουσι **φυλακάς**.
- με επιθετικό προσδιορισμό
π.χ. Δέομαι ὑμῶν **δέησιν δικαίαν**.
- παράλειψη συστοίχου αντικειμένου.

Όταν το σύστοιχο αντικείμενο δεν εκφράζει κάποια αναγκαία έννοια, τότε παραλείπεται και τη συντακτική θέση του την καταλαμβάνει αμετάβλητος ή μεταβεβλημένος σε ουδέτερο γένος ο επιθετικός προσδιορισμός.

- π.χ. Παῖσον **διπλὴν πληγὴν** → Παῖσον **διπλὴν**.
- π.χ. **Τοιαῦτας πράξεις** διαπέπραγμαi → **Τοιαῦτα** διαπέπραγμαi.

ΟΙ ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

εἰ τοσοῦτοι τὸ πλῆθος ἐγκωμιάζειν αὐτὸν ἠβουλήθησαν: δευτερεύουσα επιρρηματική υποθετική πρόταση. Εισάγεται με τον υποθετικό σύνδεσμο εἰ, εκφέρεται με οριστική («ἠβουλήθησαν») και σε συνδυασμό με τη δυνητική οριστική της κύριας πρότασης («ἂν ἔλαβεν») σχηματίζει υποθετικό λόγο του μη πραγματικού. **ὅσοι περ ἐκείνους:** δευτερεύουσα αναφορική παραβολική πρόταση. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία ὅσοι, ενώ στην υποθετική πρόταση βρίσκεται η αντωνυμία «τοσοῦτοι» με την οποία σχηματίζει το λεγόμενο παραβολικό ζεύγος που φανερώνει ποσό. Εκφέρεται με την εννοούμενη οριστική ενεστώτα («ἐγκωμιάζουσι»), γιατί δηλώνει το πραγματικό στο παρόν. Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της σύγκρισης - παρομοίωσης στο ρήμα της υποθετικής πρότασης «ἠβουλήθησαν».

εἰ τοὺς μύθους ἀφέντες τὴν ἀλήθειαν σκοποῖμεν: δευτερεύουσα επιρρηματική υποθετική πρόταση. Εισάγεται με τον υποθετικό σύνδεσμο εἰ και εκφέρεται με ευκτική («σκοποῖμεν»). Απόδοσή της είναι οι εξαρτώμενες από το εὐρήσομεν κατηγορηματικές μετοχές «διαπεπραγμένον» και «γεγεννημένον». Αν μετατρέπαμε τον πλάγιο (ως προς την απόδοση μόνο και όχι ως προς την υπόθεση) υποθετικό λόγο σε ευθύ, θα έπαιρνε την μορφή: **εἰ τοὺς μύθους ἀφέντες τὴν ἀλήθειαν σκοποῖμεν, τίς γὰρ τῶν τότε γενομένων τοιαῦτα διαπέπρακται ἢ τίς τοσοῦτων μεταβολῶν ἐν τοῖς πράγμασιν αἴτιος γεγένηται;** Ο υποθετικός λόγος που σχηματίζεται είναι της απλής σκέψης του λέγοντος.

ΟΙ ΜΕΤΟΧΕΣ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

ὑπερβαλόμενος: κατηγορηματική μετοχή η οποία εξαρτάται από το ρήμα «φανεῖται», αναφέρεται στο εννοούμενο υποκείμενο του ρήματος («Εὐαγόρας») και είναι συνημμένη σε αυτό. Λειτουργεί ως κατηγορούμενο στο υποκείμενο.

τὸν ὕμνούμενον: επιθετική μετοχή ως ομοιόπτωτος επιθετικός προσδιορισμός στον ὄρο «τὸν πόλεμον» (που εννοείται στη φράση τὸν τῶν ἡρώων).

ἔχων: επιρρηματική τροπική (ἢ εναντιωματική) μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος.

τῶν γενομένων: επιθετική μετοχή ως ετερόπτωτος προσδιορισμός, γενική διαιρετική στο αντικείμενο του ρήματος «εὐρήσομεν» («τίνα»).

διαπεπραγμένον: κατηγορηματική μετοχή η οποία εξαρτάται από ρήμα μαθήσεως σημαντικό («εὐρήσομεν»), αναφέρεται στο αντικείμενο του ρήματος («τίνα») και επομένως είναι συνημμένη σε αυτό. Λειτουργεί ως κατηγορούμενο στο αντικείμενο.

γεγεννημένον: κατηγορηματική μετοχή η οποία εξαρτάται από ρήμα μαθήσεως σημαντικό («εὐρήσομεν»), αναφέρεται στο αντικείμενο του ρήματος («τίνα») και επομένως είναι συνημμένη σε αυτό. Λειτουργεί ως κατηγορούμενο στο αντικείμενο.

ἀφέντες: επιρρηματική χρονική μετοχή, συνημμένη στο εννοούμενο υποκείμενο («ἡμεῖς») του ρήματος «σκοποῖμεν».